

ретельно підходити до будь-яких мовних змін, вводити нові норми обережно, враховуючи історичні чинники, а не чийсь амбіції чи аргументи на зразок "так говорять у нашому селі".

Так, певні питання українського правопису справді потребують доопрацювання, вони є каменем спотикання навіть для деяких фахівців, не кажучи вже про школярів: наприклад, родовий відмінок іменників чоловічого роду однини, кличний відмінок, написання складних слів окремо, разом, через дефіс, особливо в новотворах, іншомовних запозиченнях. Але якраз ці проблеми лишаються поза увагою реформаторів, які більше цікавляться націоналістичними, політичними аспектами.

Слід також пам'ятати, що чинний правопис – це закон, мовна Конституція, і саме ним потрібно користуватися, поки законодавчо не затверджені нові норми. У цьому плані велика відповідальність покладається на засоби масової інформації, в декотрих з яких, на жаль, спостерігається прикра тенденція, коли видання виходять з тими правописними особливостями, яких дотримуються видавці, керівники. Проте вони мусять пам'ятати, що безвідповідальним ставленням до слова можуть завдати непоправної шкоди мовній системі.

1. Мовна ситуація в Україні та дискусії навколо українського правопису. – К., 2002.

Л.І. Яковенко, викл.

СПОСОБИ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ ЗНИКНЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті за допомогою методу структурно-семантичного моделювання фразеологічних одиниць з'ясовано основні шляхи втілення ідеї зникнення в українській фразеології; виокремлено високопродуктивні, продуктивні та непродуктивні фразеологічні моделі, що реалізують значення зникнути в українській мові.

Ключові слова: *фразеологічна одиниця, фразеологічне значення, структурно-семантична модель, образний конкретизатор.*

The main ways of implementing the idea of extinction in the Ukrainian phraseology by the method of structural and semantic modeling of phraseological units are defined in the article. Highly-productive, productive and unproductive phraseological models, that represent the significance disappear in the Ukrainian language, defined in this article.

Keywords: *phraseological unit, phraseological meaning, structure-semantic model, figurative specifier.*

В статтє с помощью метода структурно-семантического моделирования фразеологических единиц определены основные пути воплощения идеи исчезновения в украинской фразеологии; выделены высокопродуктивные, продуктивные и непродуктивные фразеологические модели, реализующие значение исчезнуть в украинском языке.

Ключевые слова: *фразеологическая единица, фразеологическое значение, структурно-семантическая модель, образный конкретизатор.*

Позначення певних явищ дійсності у фразеології належить до особливого способу найменування, оскільки фразеологічні одиниці (далі – ФО) становлять собою непряму, вторинну номінацію. Основною особливістю фразеологічної семантики є так звана фразеологічна асиметрія, що полягає у невідповідності плану вираження до плану змісту. Крім того, фразеологізми нерівномірно розподілені за окремими ділянками реальності: кількісна перевага ФО відзначає ті явища, які є найбільш важливими для носіїв мови, потребують оцінки й глибокого осмислення. В українському фразеологічному фонді наявна значна кількість одиниць, об'єднаних значенням *зникнути*, що містить фундаментальне поняття, пов'язане зі змінами у довкіллі, з існуванням людини.

Саме тому, на наш погляд, ФО зазначеної семантики потребують докладного вивчення.

Відображаючи локальні характеристики універсуму, зникнення є наслідком певних змін у часі та в просторі, наслідком певного руху. Назване абстрактне значення реалізується у необмеженій кількості конкретних ситуацій. Для більш повного розкриття особливостей його фразеологічної репрезентації вважаємо доцільним звернутися до методу структурно-семантичного моделювання, оскільки він дає можливість абстрагуватися від конкретної фраземи, з'ясувати шляхи фразеологічного позначення певних явищ дійсності, встановити мотивацію внутрішньої форми ФО.

Услід за В.М. Мокієнком структурно-семантичну модель фразеологізму ми розуміємо як "тип синтаксичних конструкцій, за яким утворюється ряд стійких сполучень"; "структурно-семантичний інваріант стійких сполук, що схематично відображають відносну стабільність їхньої форми та семантики" [3, с. 51, 53]. Структурно-семантичне моделювання, базуючись на тісній взаємодії внутрішньої форми ФО та її цілісного значення, дає змогу глибше зрозуміти сутність цих одиниць, з'ясувати додаткові відтінки в їхній семантиці, виявити найбільш продуктивні та непродуктивні структурно-семантичні моделі (далі – ССМ) чи фразеологізми немодельованої структури, що уможливує створення цілісного уявлення про шляхи реалізації досліджуваних значень у мові.

Метод структурно-семантичного моделювання використовують в своїх дослідженнях О.К. Бірих, А.О. Івченко, В.М. Мокієнко, В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко та ін. Зокрема, А.О. Івченко здійснює ареалогічний аналіз української фразеології у контексті українського діалектного континууму та слов'янському мегаконтинууму, визначаючи ареальну проекцію структурно-семантичних моделей. В.Д. Ужченко і Д.В. Ужченко активно використовують метод структурно-семантичного моделювання при дослідженні східнословобожанської фразеології. Так, Д.В. Ужченко, вивчаючи

структурно-семантичну східнослов'янську фразеологічну модель, серед інших можливостей застосування методу структурно-семантичного моделювання називає такі: виявити основні способи мотивації; визначити суміщені (додаткові) та імпліцитні семи в семантичній структурі фразеологізму; констатувати постійну варіативність лексем-складників ФО: на зміну утрадиційненим компонентам приходять суржикові, субстандартні та запозичені елементи тощо [6, с. 101]. Для деталізації складників структурно-семантичної моделі використовується термін *образний конкретизатор*. На думку Д.В. Ужченка, він є семантичним центром фраземи. "Можна попередньо представити й ознаки образного конкретизатора: 1) знаменність, 2) символний характер, 3) інгерентна конотованість, 4) варіативність, 5) наявність глибокого вертикального культурно-національного контексту лексеми-компонента, а отже – культурно-національної семантики в структурі її лексичного значення" [5, с. 131-132].

У статті ставимо за **мету** з'ясувати основні шляхи втілення ідеї *зникнення* в українській фразеології за допомогою методу структурно-семантичного моделювання фразеологічних одиниць зазначеної семантики; виокремити високопродуктивні, продуктивні та непродуктивні моделі, що реалізують значення *зникнути* в українській мові.

Найвищою продуктивністю у досліджуваному матеріалі відзначаються чотири моделі:

ССМ "[i] + ознака присутності + дієслово на позначення *зникнення* = хто-небудь втік, зник; що-небудь безслідно зникло": *і слід пропав (СФУМ)*; *і слід запав (СФУМ)*; *і слід застиг (простиг) (СФУМ)*; *і слід захолов (захолонув, прохолонув (СФУМ))*; *і слід прочах (СФУМ)*; *і слід загув (СФУМ)*; *і слід замело (СФУМ)*; *і місце застигло (СФУМ)*; *і місце холодне (УРФС)*; *(і) сліду не зосталося (не стало) (СФУМ)*; *(і) сліду не лишилося (не залишилося) (СФУМ)*; *ні сліду (ФСУМ)*; *і сліду нема (не видно) (СФУМ)*; *і (й) признаку не зосталось (осталось) (ФСНН)*; *і слух запав (СФУМ)*; *і слух*

загув (слухи загули) (СФУМ); і чутка пропала (ФСУМ); і чутки нема (немає) (ФСУМ); і духу нема (немає) (СФУМ); і духу не чути (СФУМ); і звання нема (УРФС); і опису нема (ФСНН); і згадки нема (немає) (ФСУМ); і помину (спомину) нема (немає) (ФСУМ).

Значення наведених ФО ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Тому не випадково значна частина фразем цієї моделі містить образний конкретизатор *слід*. Пор.: *і сліди свої забери відси (Фр.); буду втікати і сліди свої замінити – 'Говорить чоловік, якому надокучило жити в однім місці' (Фр.)*. Як відомо, сліди зберігають частину того, хто їх залишив, їм приписується магічна сила. Також образними конкретизаторами ознаки присутності виступають *місце, звання, опис, сполин, чутка, признак, слух, дух, згадка*.

ССМ "[як] + дієслово зі значенням зникнення + у (в, крізь і под.) + локальний орієнтир = зникнути, пропасти": *як (мов, ніби і т. п.) у воду впасти (СФУМ); як (мов, ніби і т. п.) у воду канути (СФУМ); як (мов, ніби і т. п.) у воду пірнути (СФУМ); (як (мов, ніби і т. п.)) у воду шубовснути (СФУМ); у воду піти (СФУМ); як (мов, наче і т. ін.) крізь землю провалитися (СФУМ); як крізь землю пішли (СФУМ); наче крізь землю пропали (СФУМ); падати в прах (ФСУМ); розвіятися по світу (по світі) (СФУМ); впасти в безодню (ФСУМ); потопати в безодні (ФСУМ); канути у небуття (СФУМ); канути у вічність (СФУМ); канути у безвість (СФУМ); канути в Лету (СФУМ); піти у вічність (СФУМ); відійти (піти) у небуття (СФУМ); відійти в історію (СФУМ); відійти в минуле (СФУМ); іти (йти) вслід (услід) (ФСНН).*

Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Локальні орієнтири *зникнення* можна поділити на просторові та часові. До просторових належать: *світ, вода, прах, земля, хмара, безодня, горизонт*. Часові локальні орієнтири представлені абстрактними іменниками: *небуття, забуття, непам'ять, вічність, безвість, історія, минуле, Лета*.

Компоненти *світ, вода, земля, прах, забуття, вічність, історія, Лета* розширюються у наведених фраземах до образів-символів. Як зазначає О.П. Левченко, "фразеологічні одиниці містять численні компоненти-символи, які постали на основі метафори, метонімії тощо, тобто в цьому разі маємо справу з низкою ментальних операцій" [2, с. 78].

ССМ "дієслово на позначення зникнення + як + [означення] + певний об'єкт + [локальний орієнтир] = зникнути": *щезнути як Сірко в (на) базарі (СФУМ); пропасти як собака [на ярмарку] (Ном.); пропасти як руда миша (руді миші, руда миш) (Ном.); розтеклися як руді миші (ССНП); розповзатися як раки з мішка (СФУМ); зникнути мов голка в снігу (СФУМ); зникнути мов голка в соломі (СФУМ); губитися як голка в снігу (СФУМ); губитися ніби голка в соломі (СФУМ); піти як голка в сіно (Ном.); пропасти як булька на воді (Ном.); зник як сніг навесні (Ном.); згинув як марцювий сніг (Ном.); зійде як вода з гуски (Ном.); лопнути як обруч на діжці (СФУМ); пропасти (зникнути) як сіль у воді (СФУМ); пропасти (зникнути) як (мов, ніби і т. ін.) камінь у воду (СФУМ); пропав як камінь у морі (ССНП); бовть як камінь у воду! (Ном.); пропало як заяче сало (ССНП); пропало як на собаці сало (ССНП); пропав (згинув, добувсь) як швед під Полтавою (УРФС); погибоше як оборі без останка (Ном.); пропадеш як гнила колода (Ном.); розлетітись як липове клинтя (Ном.); шубовствь як чорт у воду (Ном.); пропав як сокира в воду (ССНП); пропало як панщина (ССНП).*

Значення моделі також ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Об'єктом зникнення виступають: 1) тварини (*Сірко, собака, миші, раки*); 2) дрібні чи нетривкі в певних умовах предмети (*голка, обруч, булька, сіль, сніг, вода, камінь, сокира*); 3) назви людностей, які робили спробу завоювання, а потім самі зникли чи були знищені (*оборі, швед*); 4) дерев'яні предмети (*колода, клинтя*); 5) надприродна сила (*чорт*); 6) *сало*, що не годиться до споживання (*на собаці, заяче*); 7) соціальний гніт (*панщина*). Показовим є образний конкретизатор суб'єкта

дії – панщина, що відбиває соціальні умови життя нації та ставлення народу до них.

ССМ "[як (мов, ніби і т. ін.)] + суб'єкт-каузатор + дієслово на позначення каузації зникнення = хтось або щось зник чи зникло": як (мов, наче і т. ін.) вітром змело (СФУМ); як (мов, наче і т. ін.) вітром здуло (СФУМ); як (мов, ніби і т. ін.) вітром розвіяло (СФУМ); як вітром вивіяло (Ном.); як (мов, ніби і т. ін.) водою вмело (змело) (СФУМ); як вода умила (СФУМ); як (мов, ніби і т. ін.) пійма пойняла (СФУМ); наче чорти з квасом зділи (ФСНН); хапун ухопив (СФУМ); як (мов, ніби і т. ін.) хап ухопив (СФУМ); як відьми вкрали (СФУМ); мов стрель стрельнув (Ном.); анцихристи взяли (ФСНН); і чорт лизне (злизже) (СФУМ); злидень злизав (ФСНН); як (мов, ніби і т. ін.) чорт (чортяка) злизав (СФУМ); біс злизав (СФУМ); як (мов, ніби і т. ін.) лиз (лизень, лизь) злизав (СФУМ); як віл злизав (УРФС); як кат втяв (Ном.); Митька змила (ФСГД); кури заносили (ФСГД).

Значення моделі ускладнене експресивною семою 'несподівано', 'безслідно'. Суб'єктом-каузатором виступають: 1) природні явища (вода, вітер); 2) нечиста сила (чорти, хапун (хап), відьми, анцихристи, злидень); 3) живі істоти чи соматизми (кат, Митька, кури, віл, лиз).

Менш продуктивними є наступні п'ять моделей:

ССМ "був наявним + та + слово чи перифрастичний вираз на позначення зникнення = зник, не стало когось, чогось": було діло, та улетіло (Ном.); було та за вітром пішло (УРФС); був та поплив (сплив) (СФУМ); що було, то сплило (Ном.); було та за водою сплило (сплило, пішло) (УРФС); був та загув (СФУМ); був та здимився (ФСНН); був батько, та одубів (Ном.); був такий і Митькою звали (ФСГД); був мед, та гості попили (Ном.); був кінь, та з'їздивсь (Ном.); був та нема, то поїхав до млина (Ном.); плюснуло, луснуло, та й нема (Ном.). Значення зникнення в цій моделі реалізується кількома шляхами: 1) широко залучаються дієслова полетіти, попливти (спливти), здимитися, загусти; 2) при образних конкретизаторах

називаються шляхи їхнього зникнення: *батько, такий – помер (одубів), Митькою звали; мед – попили; кінь – з'їздивсь;* 3) вживання присудкового слова *нема*.

ССМ "[як (мов, ніби і т. ін.)] + за (по) + природною стихією + дієслово на позначення руху = зникнути, пропасти, щезнути": *[як (мов, ніби і т. ін.)] полетіти за вітром (із вітром) (СФУМ); за вітром (по вітру) збігти (СФУМ); піти (порохом) за вітром (ФСУМ); піти по вітру (СФУМ); з вітром закрутитися (ФСУМ); рознести за вітром (СФУМ); спливати (сплисти, попливти) [за] водою (СФУМ); піти за водою (СФУМ); збігти (попливти) за водою (СФУМ); піти (спливати) як (мов, наче і т. ін.) лист за водою (СФУМ)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Дієслово на позначення руху зумовлене природною стихією, в якій цей рух відбувається. Образними конкретизаторами природної стихії виступають *вітер* і *вода*, про символічний зміст яких вже згадувалося вище.

ССМ "[вдень (серед дня)] + з певними атрибутами + неможливо розшукати = хто-небудь пропав, зник": *з ліхтарем не відшукати (УРФС); (удень) з свічкою не знайти (УРФС); серед дня з вогнем не можна знайти (УРФС); і чорт із свічкою не знайде (не знайшов) (СФУМ); вдень з собаками не знайдеш (ФСГД); його й з собаками не збігаєш (не забігаєш, не знайдеш) (Ном.); з собаками не піймати (СФУМ); вдень (удень) із попом не знайдеш (ФСНН)*. Образними конкретизаторами атрибутів виступають: 1) іменники на позначення освітлення (*ліхтар, свічка, вогонь*); 2) *собаки* (як допоміжні тварини при розшуках); 3) *духовна особа (нін)*.

ССМ "як + [суб'єкт-каузатор] + інструмент + дієслово на позначення каузації зникнення = зник, пропав і т. ін. хто-небудь; зникло, пропало і т. ін. що-небудь": *як (мов, ніби і т. ін.) корова язиком злизала (СФУМ); як собака язиком злизала (ФСГД); як кішка язиком злизала (ФСГД); як кіт язиком злизав (ФСГД); як жаба язиком злизала (ФСГД); як (мов, ніби і т. ін.) язиком злизало (СФУМ); як рукою зняло (СФУМ); як*

мітлою зметено (Ном.). Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Суб'єктом-каузатором виступають тварини (літ. *корова*, діал. *собака, кішка, кіт, жаба*). В більшості випадків інструментом є соматизм (*язик, рука*), в одній фраземі – *мітла*.

ССМ "ні + ознаки існування + ні + ознаки існування = ніяких вістей від кого-небудь, нічого невідомо про когось — щось": *ні гласу ні послуханія (Ном.)*; *ні клику ні відклику (УРФС)*; *ні слуху ні вісти (Ном.)*; *ні чутки ні вісточки (Ном.)*; *ні слуху ні мови (СФУМ)*; *ані (ні) слуху ані (ні) духу (СФУМ)*; *ні цури ні пилинки (Ном.)*. Ознаками існування виступають: 1) мовленнєві, голосові повідомлення (*мова, глас, послуханіє, клик, відклик, слух, вістка*); 2) дрібні часточки (*цура, пилінка*); 3) іменник *дух*.

До непродуктивних залічуємо наступні одинадцять моделей:

ССМ "[тільки + прикметник на позначення сенсорного сприйняття] + ознака присутності + залишилася = хтось несподівано зник, щось безслідно зникло": *[тільки] тепле місце лишилося (СФУМ)*; *тільки місце [його] тепле (СФУМ)*; *тільки мокре місце лишилося (залишилося, зосталося) (СФУМ)*; *зосталися самі вишкварки (Ном.)*. Значення моделі ускладнене експресивними семами 'несподівано', 'безслідно'. Образним конкретизатором ознаки присутності є: 1) *місце*; 2) *вишкварки*.

ССМ "дієслово на позначення руху + [на] + пил = зникнути, перестати існувати, загинути": *розлетітися (розпастися) на прах (прахом, у прах) (ФСУМ)*; *піти (розлетітися) прахом (СФУМ)*; *розлетітися в пил (СФУМ)*; *розсипатися (розлетітися) на порошок (на прах, порошком, прахом) (СФУМ)*; *розвіятися пилом (ФСУМ)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно', яка реалізується іменником *пил* і дієсловами на позначення руху, наслідком якого є цілковите зникнення: *розлетітися, розсипатися, розвіятися*.

ССМ "[як] зникнути + з + локальний орієнтир = пропасти, зникнути": *спливати з рук (СФУМ); попливти із рук (СФУМ); як (мов, ніби і т. п.) з мосту впасти (СФУМ); оце пропав – як з мосту впав! (Ном.); пропало як з воза впало (Ном.); згладитися з світу (ФСУМ)*. Локальними орієнтирами виступають: 1) соматизм *руки* як метонімічне позначення володіння чимсь, наявності; 2) матеріальні артефакти (*міст, віз*); пор.: *як з мосту впасти → як у воду впасти*; 3) іменник *світ*.

ССМ "перетворитися + на (до) + щось мізерне, неіснуюче = зникнути": *перевестися на циганський пишк (Ном.); звестися до нуля (СФУМ); перекинутися в блоху (ФСНН); обернутися в ніщо (СФУМ); обернутися нанівець (внівєць) (СФУМ)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Образними конкретизаторами виступають *пишк, нуль, блоха, ніщо*.

ССМ "дієслово на позначення зникнення + з + локальний орієнтир = перестати з'являтися де-небудь, переставати бути видимим; зникнути": *зійти з очей (СФУМ); зслизнути з очей (СФУМ); згинуті з очей (з ока) (ФСУМ); пропасти з очей (СФУМ); зникнути (щезнути) з горизонту (СФУМ)*. Локальним орієнтиром у цьому випадку є видимий людиною простір (те, що *на очах, горизонт*).

ССМ "ані (ні) + слухом + не слухати + ані (ні) + зорове сприйняття + не + видати = хто-небудь зник": *ані (ні) слухом не слухати, ані ні видом не видати (СФУМ); ані (ні) слухом не слухати, ані (ні) у вічі не видати (СФУМ); а ні видом не відати, а ні чутком не чувати (Ном.)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'.

ССМ "тільки + [й] + дієслово на позначення чуттєвого сприйняття = зник(ло), пропав (пропало) хто-небудь, що-небудь": *тільки й бачили (СФУМ); тільки лясне (СФУМ); лиш загуло (ФСНН)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Залучаються дієслова на позначення зорового та слухового сприйняття.

ССМ "доганяй (шукай) + вітру (його) + [в + полі] = зникнути так, що марно й шукати": *доганяй вітра в полі (СФУМ); лови вітра в полі (СФУМ); шукай вітра в полі (СФУМ); шукай його (ФСУМ)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'.

ССМ "дієслово на позначення зникнення + з + певним атрибутом = зникнути": *пропасти з кожною (ФСНН); пропасти з шкурою (ФСГД); пропасти з кінцями (ФСГД); пропав козак з дудами (Ном.)*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'. Модель має діалектний характер. Образними конкретизаторами, що слугують для підсилення значення, виступають: 1) діалектні варіанти іменника *шкіра*; 2) іменник *кінці*. Пор. літ. *і кінці в воду* 'не залишати ніяких слідів злочину, негідного вчинку і т.ін.' (СФУМ), де *кінець* може бути інтерпретований як *слід*; 3) іменник *дуда*.

ССМ "[і, тільки] + соматизмом + виконати певну дію = зникнути": *хвостом війнути (майнути) (СФУМ); і хвостом покрився (Ном.); і хвіст мелькнув (Ном.); хвостом по воді вдарити (ФСГД); заляпав ухами (ФСНН)*. Значення моделі ускладнене експресивними семами 'швидко', 'безслідно'. В літературній та діалектних ФО образним конкретизатором соматизму є *хвіст*, хоча фразема може вживатися стосовно людей: *Хвостом війнула [Зіна] і – з двору! Мовляв, у цеху їх [дівчат] знайду (Я. Баш)*. У ФО говірок Нижньої Наддніпряниці образним конкретизатором виступають *вуха*, однак ця одиниця може характеризувати і неживі предмети: *То ніж десь усе ввремя на столі лежав, а це десь заляпав ухами (ФСНН)*.

ССМ "згадувати + ім'я = хто-небудь зник": *поминай як звали (СФУМ); Митькою поминай! (Ном.)*. До цієї ж моделі можемо віднести діал. *записать в граматку (ФСУМ)*, де відображено звичай записувати імена померлих за упокій. Дослідниця Л.О. Феоктістова російську ідіому *его и Митькой звали* вважає вторинною від *поминай как звали* і проводить паралель з виразом *Димитриева суббота* [7, с. 168]. Пор. також

діал.: *і Марком звали (ФСГД), Манькою звати (ФСГД)*, де ім'я *Марко* викликає асоціації з *мара, примара*, а *Манька* може пов'язуватися з *мана*. Значення моделі ускладнене експресивною семою 'безслідно'.

Окремо слід назвати фразеологізми різноманітної структури, що не вписуються в жодну з названих моделей: *і був такий (СФУМ); як димом здимів (УРФС); дід у шахту взяв (ФСНН); пропало як з воза впало! (Ном.); пиши письма через Бердичев! (Ном.); так як слиз (Ном.); у тань статі (ФСНН)*. На наш погляд, існування таких ФО свідчить про необмежену кількість можливостей втілення певних значень у мові взагалі та у фразеології зокрема, а на їхньому тлі виразніше проступають особливості фразем модельованої структури.

Таким чином, аналіз ССМ досліджуваних фразеологізмів засвідчує наявність "наскрізних" образних конкретизаторів у ССМ різних ступенів продуктивності. Для фразеологічної реалізації значення *зникнення* в українській свідомості виділяються такі важливі показники, як матеріальна ознака присутності, локальний орієнтир (місце, куди зникає об'єкт), який може бути просторовим і часовим, сенсорне сприйняття (найчастіше зорове та слухове), звернення до власного життєвого досвіду й до народного соціально-історичного досвіду, а також суб'єкт-каузатор, що призводить до *зникнення*. У компаративних ФО об'єктом порівняння є тварини, дрібні та нетривкі у певних умовах предмети, назви людностей, які робили спробу завоювання, а потім самі зникли чи були знищені, соціальний гніт, нечиста сила тощо. Образні конкретизатори літературних ФО тяжіють до символічності, натомість в діалектних фраземах ними є здебільшого слова, що позначають побутові повсякденні реалії.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі ССМ фразеологічних одиниць зазначеної семантики у слов'янських мовах.

1. Івченко А.О. Українська народна фразеологія: ареали, етимологія / Анатолій Олександрович Івченко. – Харків : ОКО, 1996. – 158 с.

2. Левченко О.П. Фразеотворення: метафоризація, метонімізація, символізація? / Олена Петрівна Левченко // Лінгвістика : зб. наук. праць. – Луганськ : Луганський національний педагогічний університет імені Т. Шевченка. – 2005. – № 2 (5). – С. 74-82.

3. Мокиєнко В.М. Славянская фразеология : учеб. пособие [для вузов по спец. "Русский язык и литература"] / Валерий Михайлович Мокиєнко. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1989. – 286 с.

4. Ужченко В.Д. Українська фразеологія : навч. посібник для студ. філол. фак. ун-тів / В.Д. Ужченко, Л.Г. Авксентьев. – Харків : Основа, 1990. – 167 с.

5. Ужченко Д.В. Параметри аналізу структурно-семантичної моделі: східнословобжанський вимір / Дмитро Вікторович Ужченко // Лінгвістика: збірник наукових праць. – 2009. № 3 (18). – Луганськ : ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка". – С. 127-139.

6. Ужченко Д.В. Що за структурно-семантичною східнословобжанською фразеологічною моделлю? / Дмитро Вікторович Ужченко // Лінгвістика: збірник наукових праць. – 2009. – № 2 (17). – Луганськ : ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка". – С. 90-106.

7. Феоктистова Л.А. Кого звали Митькой? (к інтерпретації ідиому (его и) Митькой звали, (его и) Митька прят) / Любовь Александровна Феоктистова // Сельская Россия: прошлое и настоящее : труды 8-й российской научно-практической конференции, Орёл, ноябрь 2001 г. – М. : Энциклопедия российских деревень, 2001. – С. 167-170.

Список умовних скорочення назв джерел

Ном. – Українські приказки, прислів'я і таке інше : Збірники О.В. Марковича та інших / [уклав М. Номис / упоряд., авт. вст. ст. та прим. М.М. Пазяк]. – К. : Либідь, 1993. – 352 с. – (Пам'ятки історичної думки України).

ССНП – Словник стійких народних порівнянь / [авт.-уклад. О.С. Юрченко, А.О. Івченко]. – Х. : Основа, 1993. – 176 с.

СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / [укл. В.М. Білоноженко та ін.], НАН України, Інститут української мови,

Український мовно-інформаційний фонд. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с. – (Словники України).

УРФС – Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник / [авт.-уклад. І.С. Олійник, М.М. Сидоренко]. – К. : Радянська школа, 1971. – 349 с.

Фр. – Франко І.Я. Галицько-руські народні приповідки : у 3-х т. / Іван Якович Франко // Етнографічний збірник НТШ. – Львів, 1901 – 1909. – Т. 1 – 3.

ФСГД – Фразеологічний словник східнословобанських і степових говірок Донбасу / [авт.-укл. В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко]. – Луганськ : Альма-матер, 2000. – 198 с.

ФСНН – Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпряни / [авт.-укл. В.А. Чабаненко]. – Запоріжжя, 2001. – 201 с.

ФСУМ – Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / [уклад. В.М. Білоноженко, В.О.Винник, І.С. Гнатюк та ін.] – К. : Наукова думка, 1993. – Кн. 1 – 2.

Й.Д. Джонг, асп.

ФЛОРА В ЗАГАЛЬНОМУ УКРАЇНСЬКО-ІНОЗЕМНОМУ ДВОВОМНОМУ СЛОВНИКУ

Понятійні сфери загальної назви та біологічної номенклатури не завжди збігаються. У статті аргументовано, як за допомогою диференціації семантичного поля одного іменника на загальний іменник та спеціальний термін укладач двомовного словника може передати різні значення даного слова.

Ключові слова: двомовний словник, лексикографія, назви рослин, біологічна номенклатура.

The conception field of the general nouns does not always correspond with that of botanical nomenclature. This article argues how the compiler of bilingual dictionary can show whole meaning of plant names by classifying its semantic field into general nouns and terminology.